

Koncertekről

Fittler Katalin

Budafoki Dohnányi Zenekar – 2019. március 17.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A BDZ és a Müpa közös koncertsorozatában, a ZenePlusz bérlet keretében ezúttal zenés színházba invitálták a közönséget. Az Amadeus Mozart élete képekben című produkciót Miloš Forman filmje ihlette, valamint inspirációs forrásként Mozart több válogatásban, könnyen hozzáférhető gazdag levelezéséhez fordultak.

Egyszeri produkcióról van szó, mint a hasonló rendezvényeiknél, amelyhez – mondhatni, szokás szerint – jelentős előadói apparátust mozgattak meg, és ügyesen gondoskodtak a látványelemekről is. A Hangoló, a BDZ időszaki magazinja a tavaszi számban megannyi hozzáolvasnivalóról gondoskodott ehhez a produkcióhoz – pontosabban arról, hogy „hogyan alakította az irodalom, a tudomány a bennünk élő Mozart-képet”. A Hangolóhoz ezúttal melléklet is járt, aktuálisan az új Amadeusról, az est karmesterének, Hollerung Gábornak és rendezőjének, Selmeczi Györgynek a beavató gondolataival.

És essünk túl a hiányolnivalók felsorolásán: sehol nem szerepel a közreműködő táncosok neve (legalább intézményükre utalva), s ami csalódást keltő mulasztás: még csak – „meglepetés-koncertek” bevett gyakorlatához hasonlóan – utólag sem kaptuk kézhez a rendhagyó hangverseny műsorát, azaz, a felcsendülő zenei részletek pontos listáját. Az érdeklődőre volt bízva, hogy hagyja magát elvarázsolni a „színháztól” (csupán illusztráló funkciót tulajdonítva a zenének), vagy önkéntes-egyszemélyes „ki nyer ma”-játékra vállalkozik (amelynek eredményéről, tehát tippjei tényleges találatairól sohasem fog tudomást szerezni) – de megelégedhetett azzal is, hogy mindössze örömmel regisztrálja az általa felismert részleteket. És adósak maradtak a szólístaként emlékezetes percek okozó klarinétművész nevével is!

Hirdették: „négy képben jelenik meg a fiatalkor, a nagy szerelmek, az utazások és sikerek, valamint Mozartnak az életét meghatározó személyekhez, édesapjához, a császárhoz és Salierihez fűződő viszonya”. Aki ennek az információban a birtokában (valamint a szerző életének ismeretében) foglalt helyet a nézőtérben, bizonyos lehetett abban, hogy bő egy óra múlva még nem lehet vége az előadásnak, csupán a szünet ideje érkezett el. Mivel ez a vélekedés korántsem volt általános, hosszas taps következett, ami még inkább elbizonytalanított sok hallgatót. Az már egyéni döntés kérdése volt,

hogy ki-ki mire használja a szünetet. Aki legalább pót-lólag olvasott, kevésbé érezhette elveszettnek magát a második részben. Habár...

A közönség alul- és túlértékeléseként egyaránt értelmezhető, hogy a 3. kép, amely a Figaro házassága második felvonásának fináléját tartalmazta, olaszul hangzott el. Ami remek, mindazoknak, akik (inkább többé, mint kevésbé) ismerik Mozartnak ezt a remekét. A szimfonikus zenét kedvelő, az opera iránt kevés vonzalmat érző hallgatók azonban úgy érezhették magukat, mint amikor a csatornák között tallózva, ottragadnak valamely számukra érthetetlen, ám látványos műsornál (csak hogy itt nem volt módjuk további „átkapcsolásra”). Tisztában vagyok a feliratozás kétféle értékelhetőségével – de ilyen hosszabb részlet esetén, kiváltképp, mivel ebből lehetőség sem volt előre készülni, szerintem mindenképp megérte volna. Igaz, az énekesek játékát követni önmagában is élmény volt – csak hát a poének...

Hogy a Szöktetésből Konstanze áriájáról nem tudták meg, hogy konkrétan „miről szól”, azt kevésbé érzem problematikusnak – ott volt megfigyelési szempontnak, hogy megfigyeljék, milyen engedményeket tett Mozart a bemutató előadáson éneklő szoprán „fürgé gégéjének” (küzdött is a rendkívül igényes énekelnivalóval Miksch Adrienn, derekasan).

Mozartot Börcsök Olivér „alakította”, Rátóti Zoltánt több szerepben láthattuk – öltözeke módosulása jelezte, ha más szereplőként látjuk. Több funkcióban lépett fel Józsa Bettina – néha narrátorként, máskor szerepben. Az énekesek között afféle Jolly Joker volt Hábeter András, aki a rövid jelenetekben remek epizodistának bizonyult. A legtöbb szerep Kovács Istvánnak jutott. Szerekován Jánosnál eltért a kottából énekelt és a színpadi játékkal megszólaltatott szólam minősége, az utóbbi javára. Fodor Beatrix grófnéként addig ment a játékban, hogy bevonta a dirigens Hollerung Gábort is – amire úgy emlékezett később egy kulturáltan öltözött fiatal hallgató, hogy „lesmárolta a karmestert”. Ellesett megjegyzés, de tanulságos...

A dramaturg Góczán Judit, a koreográfus Nádasdy András volt, a frappáns jelmezeket és a látványt Árva Nórának köszönhattuk. Informatívak voltak a stilizált kellékek (díszletként a „színpad a színpadon”, a biliárdasztal, amely a későbbiekben jó rejtekhelyet kínált Susannának, és a korhűsre törekvés jeleként a forte-piano), egyértelműsítőek a kellékek. Az Akadémiai Kórustársaság az álarcok mögött is oly odaadással énekelt, mintha mindenkinek saját arcával kellett volna vállalni a teljesítményt.

A Budafoki Dohnányi Zenekar legújabb koncertmesterével, Gazda Bencével, viszonylag kis létszámban ját-

szott. Ők foglalták el a színpad egyik felét (a zongoraverseny-tétel szólistája, Balázs-Piri Soma számára ideális volt a tér-elosztás), míg a másikon zajlottak a történések. Tehát, az énekeseknek a legritkábban volt lehetőségük arra, hogy figyeljék a karmestert – és Hollerung Gábor is kényszerűen arra szorítkozott, hogy a hangszeregyüttessel korrekt kíséretéről gondoskodják. A játék hevében nemegyszer voltunk pontatlan pillanatok tanúi – ezek azonban egyértelműen esetlegességeként értelmezhetőek.

Az előadás hangverseny-értékű részleteiben életteli hangszeres muzsikálást hallhattunk. A zárókép, az ismert-szomorú befejezés, értelemszerűen tartalmazott részletet a Requiemből, és jó színpadi érzékre vall, hogy a műsort a Varázsfuvola csendítette ki, Sarastro utolsó megszólalásával és a zárókórossal.

Minden elismerés azért, hogy egyetlen előadás kedvéért ennyi erő-energiát mozgósítottak. De hogy a zenekari játékosok számára ez elsősorban feladatot jelentett, nem pedig részvételt egy kollektív élmény életre hívásában, arról „elcsúszott pillanat” árulkodott: a lelkes-hálás taps alatt két hegedűs mintegy kívülállóan szórakozva beszélgetett. Nem tudom, mi a jobb, ha máris valami következő magánprogrammal foglalkoztak, vagy ha visszamenőleg ezzel „minősítették” a produkciót, amelynek ők is részesei voltak.

Óbudai Danubia Zenekar – 2019. április 18.

Zeneakadémia

Az Óbudai Danubia Zenekar zeneakadémia bérletsorozata (2019 TAVASZ) negyedik, befejező előadásának műsorán Bach János-passiója szerepelt. Nagycsütörtökre időzítve kétségkívül nagy érdeklődésre tarthatott számot, melynek intenzitását aligha csökkenthette, hogy más együttesek is jelentkeztek hasonló kínálattal.

A várakozásnak megfelelően megtelt a Zeneakadémia nézőtere – hasonlóképp zsúfolásig, mint az előadókkal a pódium. Legalábbis az érdeklődő a tömeg-léggört észlelte meghatározóként, amely inkább nyomasztóan hatott, egyszersmind elidegenítően, semmint a közös élményben való feloldódás lehetőségeként. Olvastuk a kivetített szöveget (amely lehetőséget általában szinte eleve elvárjuk), és eme részletekben való elmerülés mintha eltávolított volna a zenére-figyeléstől.

A János-passió a szenvedéstörténet tárgyalásmódját tekintve kivételes jelenség. Szokás ezt tudni, előadóknak és hallgatóknak egyaránt, ám a katartikus hatás – legyen szó akár hangversenytermi, templomi előadásról, vagy akár hangfelvételtől – gyakran elmarad. Prekonceptióval közelít a hallgató, tisztában van a mű értékével, s az élményszerűségben meghatározó szerepet játszik korábbi élményanyaga. Tehát, zeneileg „összehasonlít”, avagy megelégszik a történet „átismétlésével”. Az előadók számára a megszólaltatás feladata

dominál, kiváltképp, ha e minőségben még csak ismerkednek a művel. Ugyanakkor, teljesítményükbe óhatatlanul is belejátszik műismeretük, akár egy felvétel sokszori meghallgatása alapján, akár különböző interpretációk segítségével. Mindkettőnek megvan a maga veszélye, ám a legrosszabb, ha meghatározó emlékképek nélkül vállalkoznak az előadásra. Mert az interpretáció-történet figyelmen kívül hagyása másképp teremt „tabula rasát”, mint amilyen szituáció a bemutatóknál jön létre – a kollektív-történeti tapasztalatok figyelmen kívül hagyása azt eredményezheti, hogy olyan energiák mennek veszendőbe, amelyek egyébként érték-teremtésre lennének alkalmasak.

Egy-egy előadás: valamennyi aktív és passzív résztvevő számára az élményforrás lehetőségét kínálja. De korántsem mindegy, hogy részletszépségeket őriz meg az emlékezet, vagy pedig a megajándékozottság sajátos élményét.

A János-passió az Óbudai Danubia Zenekar számára elsődlegesen feladat volt, amelyet az együttes igyekezett megoldani. Nem is marasztalható el ezért, kiváltképp, ha érződik a figyelem szándéka. A monumentális kompozíció azonban nem egykönnyen adja meg magát – a nagy egész érzetével adós maradt a hangverseny. Aki most hallotta először, sok impulzust szerezhetett, azonban a műre meghatározóan jellemző drámaiságot aligha élhette át. Hosszúnak, mondhatni, fárasztónak érezhette, akkor is, ha a feliratozásra, s akkor is, ha a szövegértéstől elvonatkoztatva pusztán a zenére figyelt.

A próbák – álljanak rendelkezésre bármekkora mennyiségben – elsősorban a részletek kidolgozására adnak lehetőséget. Mindenképp többszöri előadásra van szükség ahhoz, hogy az előadók tudatában összeálljon a nagyforma, mintegy kirajzolódjanak az erővonalak. Ezen a hosszú úton nélkülözhetetlen kísérő a mindenkori hallgatóság! A Kodály Kórus Debrecen repertoárdarabnak kijáró biztonsággal tudta a művet, a szólisták többsége tapasztalatszerű útjának kezdetén jár. És aligha kárhóztatható bármelyikük, ha egy-egy áriánál eluralkodik az ének-öröm, és így a szépen megmunkált ékkő kilazul a foglalatából. A recitativóknál nélkülöztük a csembalót, s a szűk dinamikai keretek között tartott zenekari dinamika nemigen engedte érvényre jutni a hangszerelés megannyi finomságát. Hámosi Máté elsődlegesen összerendező funkciót töltött be, talán túlságosan is bízva abban, hogy a remekmű – önmagától is képes hatni.

Arra kellett gondolnom: vajon kinek jelent többet egy ünnepi mise, annak a hívőnek, aki kivételes élményként éli meg, vagy annak a vallásosnak, aki rendszeresen eleget tesz a templomba járás kötelezettségének. Feltehetően többen voltunk, akik – függetlenül hangversenylátogatásunk gyakoriságától – a jeles napnak kijáró zárandoklatnak tettünk eleget ennek az előadásnak a meghallgatásával.

Nemzeti Filharmonikusok – 2019. április 24.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Alig ért véget a Budapesti Tavaszi Fesztivál ideje, immár hagyományosan érdekes-rangos produkciókban gazdag sorozata, folytatódtak a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben az „évi rendes” felejthetetlen előadások. A Kobayashi-bérlet 6. (befejező) műsora, Verdi Requiemje a „Verdi legszebb operája” szlogenel már régóta kapott figyelemfelkeltő plakátokat – hálás dolog olyan műsort tovább népszerűsíteni, ami szinte önmagában is komolyzenei örökzöldnek számít, s olyan előadókat, akik szinte szavatolják a teltházat. Mégsem tekinthető feleslegesnek – egyik megnyilvánulásmódja annak az ügyszeretnek, amely mind többekhez akart eljuttatni értékes élményeket.

Az előadás legfőbb jellegzetességét az adta, hogy nem tartozott azok közé, amelyek számítanak arra, hogy a mű „önjáróan” szavatolja a sikert. Épp ellenkezőleg: a nagylétszámú előadógárda egyként dolgozott azon, hogy ne csak „újrhallgassa” a kompozíciót a közönség, hanem érzelmileg-indulatilag kidolgozott folyamatként élje végig a tételeket. Ennek a szándéknak a határfokát némiképp csökkentette, hogy szünettel adták elő a monumentális kompozíciót, így a második rész előtt óhatatlanul is csökkent az az értő figyelem, amelyet sikerült kiváltani a hallgatóságból. Bár kétségkívül nagy erőpróba az egyvégtében való előadás, érzésem szerint volt annyi „tartalék” minden közreműködőben, hogy képesek lettek volna megszakítás nélkül is hasonló szintű produkcióra.

Népművelő-ismeretterjesztő szándékkal gyakran tesz lehetővé, hogy az anyanyelvi fordítás jóvoltából értően követhesse végig a vokális műveket a hallgatóság (e megoldás haszna akkor sem vitatható, ha némiképp elvonja a figyelmet a zenéről s az esetleges színpadi történésektől). Ezúttal aligha hiányolhattuk a szöveg kivevését, s nemcsak azért, mert a bérleti koncert közönségének java része ha nem is „tudja”, de nagy vonalakban tisztában van az oratorikus mű felépítésével, tételeinek „tartalmával”. Annak kaptuk szép példáját, hogy milyen többletet jelent, ha a művészek nemcsak artikulálják, hanem interpretálják a szöveget. A tartalom, a maga érzelmeivel-indulataival már-már megjelenítő erővel jutott kifejezésre.

Elsősorban a Nemzeti Énekkart illeti elismerés (karigazgató: Somos Csaba). Egészen kivételes élmény volt minden hangjuk! Ami ritkaság számba megy, a nagy létszámú együttes „suttogása”. Művészet a legjavából, hogy tökéletes intenzitással tudtak lehetőfinom halk hangzásokat életre hívni – ugyanakkor mindig érezhető volt a fohász kollektivitása. Magától értődően járta be a dinamikai skála a legnagyobb szélsőségek tág terét, s ennek a tartalmi „végtelenítésnek” a hatása-ereje abban is megmutatkozott, hogy amikor ténylegesen megnőtt a

hangzás tere, az oldalerkélyekről érkező rézfúvós-impulzusok (amelyre a mű ismerői eleve számíthattak) szinte csupán szín-effektussá értékeldődtek. Másrészt a látomásossághoz a hangerő legfelső csúcspontjai is hozzátartoznak – ezekben sem volt hiány, ráadásul a dinamikai építkezés szervességéből adódóan mindig találkoztak a hallgató ösztönös elvárásával, és sohasem váltak mechanikus hatáskeltés (hatás-fokozás) eszközévé.

Remekelt a zenekar is; a monumentális freskó minden mozzanata aprólékosan kidolgozottnak tűnt, a zenekari szólóhangszerek és a szólások egyaránt személyes meggyőződést sugallva szóltak. A négy szólólista (Sümei Eszter, Szántó Andrea, Fekete Attila, Cser Krisztián) ugyancsak kitett magáért. Érezhetően kamaraénekesi érzékenységgel szóltak a szólóegyüttesek, szépen illeszkedő színekkel. Élményt jelentett a két női hang által kijelölt hangzástér az unisonókban, s minden formációban remekül jutott érvényre a mezzoszoprán Szántó Andrea hangkészletének mély regisztere. Külön kell szólni egy meglepő élményről: Fekete Attila, akinek énekét elsősorban hangjának átütő ereje határozza meg (ami néha kiegyenlítetlenségekhez vezethet), koncentrált „sotto voce” effektusokkal okozott meglepetést. Az Ingemisco kezdete felejthetetlen – és rendkívül hatásos lett a rövid idő alatt dinamikai csúcspontra vezetett folytatással. Cser Krisztián összeszokott partnerként énekelt szólólista-társaival. Sümei Eszter a Libera me tétellel megkoronázta az előadást.

Az apró természetű nagy varázslónak talán a szerénysége a legnagyobb – az az odaadás, amellyel egyértelműen a kifejezést szolgálja. Kobayashi Ken-Ichiro ezúttal olyanannyira a transzcendentálisra koncentrált, hogy szinte „testetlenné” vált: zajtalan volt minden pillanatban, mintha nem is a dobogón állva (gyakran lendületből) indítaná a nagy apparátust irányító mozdulatait.

Az előadói koncentráció mértékét egy szerencsétlen véletlen is kontrollálta: amikor felrobbant egy izzó, a közelmúlt megannyi robbantás-híréről értesült közönséget elementárisan érintette (szinte megállt a vér az ereinkben) – az előadók, mintegy a zene Másik Világában, mintha nem is észlelték volna...

Nemzeti Filharmonikus Zenekar – 2019. május 2.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Amerika hangja címmel hirdették meg a Kocsis bérlet 6. estjét. A várakozást keltő szólólista, Tzimon Barto helyett beugrással a svéd Peter Jablonski mentette meg az eredeti műsort, amelyen Bernstein Divertimentója, Gershwin F-dúr zongoraversenye és Dvořák IX. szimfóniája szerepelt (borítékolni lehetett, hogy ráadásként egyik Szláv táncát játssza a zenekar).

Az est egyik tanulságaként szembesülhettünk azzal, hogy a globalizálódó zenei világban mennyire elveszít-

jük érzékenységünket a „couleur locale”-ok iránt. A hangversenytermekben és média közvetítésével felvételekről immár tér-idő határok nélküli zenei világ veszi körül minket. Szinte folyamatosan van jelen a programokban jó ezer év muzsikája, és az érdeklődő megismerheti bármely kontinens zenéjét. Ugyanakkor ez a kimeríthetetlen bőségkosár korántsem hat inspirálóan a zenekedvelők tudásszomjára – a lehetőségek állandó jelenléte környezeti adottság csupán, s ki-ki megelégszik térben-időben lehatárolt szeletével a bőséges kínálatnak. Ezzel egyidejűleg a sajátosságok iránti fogékonyság is csökken – helyét a tetszés szubjektív kategóriája foglalja el.

Indokolja ezt a kényelmet az is, hogy – a posztmodern követően – a modernség kategóriájának módosult a jelentéstartalma, kétes értékűvé vált a kortárs jelző. Az újdonság személyre szabottá relativizálódott.

Ilyen gondolatok foglalkoztattak, miközben hallgattam Bernstein Divertimentóját. Az a kompozíció, amely a magyarországi bemutatóján igazi szenzációt jelentett, és sokáig felvillanyozóan hatott a zenekedvelőkre, alig 40 év múltán megérthette a jólnevelt közönség udvarias tapsát. Hat évvel bemutatójának centenáriuma előtt a 27 éves Gershwin zongoraversenye is otthonosan illeszkedett a repertoárdarabok sorába – az Újvilág-szimfónia pedig elkönyvelten öröközöld, megelégszik a közönség az újrhallgatás lehetőségével. A hangverseny címének funkciója tehát inkább csak a tájékoztatást szolgálta, érdemben nem tudta felcsigáznai az érdeklődést.

Feltehetően így hatott az előadókra is, akik nem érezték kihívásnak, hogy e művekkel maradandó élményt adjanak a hallgatóknak. A pódiumművészet hatásosságához hozzátartozik egy bizonyos mértékű „túlzás”, amely orientálja a figyelmet. Ezúttal Hamar Zsolt vezényletével talán túlságosan is a kompozíciók hatásosságára hagyatkoztak.

Az orgonauülésről hallgatva sajátos többlet-tapasztalatokkal lehet gazdagodni. Például, hogy a látvány segítségével milyen könnyen alkalmazkodni lehet a hangzástér tükörszimmetrikus változásához (behunyt szemmel szokatlan lehet, hogy a hegedűk „jobbról” szólnak – de a látvánnyal együtt korántsem okoz ez fennakadást). Ebből a pozícióból derül ki igazán, hogy milyen nagy a karmester felelőssége a dinamikai arányok kialakításában – a saját helyéről nem egykönnyen tudja megítélni valamely játékos, hogy szólama arányosan illeszkedik-e az összhangzásba. Innen könnyen észrevehető volt a vonóskor sajátos létszám-aránya: az I. hegedű szólam 16 játékosához 10-es létszámmal társult a II. hegedű és a brácsa, a csellósólam létszáma 8, a nagybőgőé 6. Talán ebben rejlik a kulcsa annak a sajátos tónusnak, amelyet alkalmanként teltnek-puhának, máskor intenzíven fénylőnek érzünk? Mindenesetre aligha marasztalhatjuk el a II. hegedű szólamát, ha pizzicatóikat inkább csak a látvány segítségével véltük hallani – ám őszinte

elismerés illeti a brácsaszólamot, amiért több műben egyaránt szólaltatták meg a rájuk bízott tematikus-melodikus anyagokat.

A zongoraverseny szólistájának, Peter Jablonskinak a játékából érződött, hogy számára korántsem alkalmi kirándulás Gershwin muzsikája – szólistaként maximálisan illeszkedett muzsikustársai közösségébe, szólistarangját perfekt technikai kidolgozottsággal érezte, miközben a zenei faktúrának megfelelően aktívan „kommunikált” zenekari szólistákkal, szólamokkal.

Humor, poén, gag – mindegyikben gazdag Bernstein műve, ám mindebből keveset élhattunk át. Mosolytalan közönség a nézőtérben – és szólamát felelősséggel előadó művészek a pódiumon, élükön a körültekintően irányító dirigenssel. Az élmény híján dimenzióvesztéssel „jött át” Bernstein muzsikája – pedig lehetett előre örülni ennek a műsorszámnak, annál is inkább, mivel az idén februárban megrendezett (Bernstein és az amerikai zene) maraton műsorán hiába kerestük!

Az Újvilág-szimfóniából is hiányzott a személyes átéltség, a jelenlét intenzitása. Szépen játszottak, de lehetett volna hatásosabb az interpretáció.

Hamar Zsolt remek tempókat vesz, biztosan tájékoztatja muzikusait a tempó- és karakterváltásokról. A tételkezdeteknél, kiváltképp, ha viszonylag halk a dinamika, néha bizonytalanság érezhető – és pedig abból adódóan, hogy a tempóelképzelést követően az első „avizo” nem biztosít a különböző hangszerek kezdőhang-képzéséhez megfelelő teret/időt. Problémát jelenthet az is, ha a karmester „méretarányos” mozdulatokkal irányít – a halk részleteknél alig rezdül a pálca, tehát a tempó apró agogikai módosulásai még a figyelmes játékosok számára sem egyértelműen „lekövethetőek”. Annál hatásosabbak viszont a fokozásaik, a nagyformán belüli arányos építkezés – nem véletlen, hogy teljes intenzitással felcsattanó tapssal értékeli a produkciókat a hallgatóság.

MÁV Szimfonikus Zenekar – 2019. május 16.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A Szóke Tibor mesterbérlet kínálata mindig méltó az érdeklődésre – az idei sorozat 4. hangversenye még azon belül is kiemelt jelentőségű. Kobajasi Kenicsiró fellépése (nevének írásmódját a programfüzetekével egyeztettem) bármely zenekarral, mindig eseményszámba megy. Méltán tartja számon a MÁV Szimfonikus Zenekar, hogy világszerte együttesként őket vezényelte (a Magyar Televízió Első Nemzetközi Karmesterversenyének első fordulójában, 1976-ban). A népszerű japán karmester, „a legmagyarabb japán”, aki 45 éve lépett először magyar földre, számos magyar állami elismerés mellett 1992 óta az ÁHZ (a Nemzeti Filharmonikusok elődje) örökös tiszteletbeli elnök-karnagya, 2014 óta pe-

dig a MÁV Szimfonikusok tiszteletbeli vendégkarmestere.

A május 16-i esthez a japán-magyar államközi kapcsolatok felvételének 150. évfordulója kínált apropót. Az erre az alkalomra komponált művének Kobajasi A két haza százötven éve címet adta. Szép gesztusa ez annak, hogy nemcsak a magyarok rajonganak a nálunk „felfedezett” kitűnő muzsikusról, hanem ő is viszonyozza ezt a szeretetet és megbecsülést.

Az alkalmi kompozíció mindkét nép zenéjének anyanyelvi ismeretét dokumentálja; a magyar közönség örömmel ismerhetett rá az idézetként egy-egy szólóhangszer által játszott magyar népdalsorokra, míg a japán karakterisztikumot elsősorban az ütőhangszerek kiemelt jelentőségű, differenciált alkalmazásában fedezte fel. Hallgatása során azt érezhettük, hogy az általa karmesterként megismert kompozíciókból gazdag-választékos „szókinccsel” gyarapodott Kobajasi, s ezt autonóm biztonsággal alkalmazza zeneszerzőként. Hatásos a mű kezdete a fuvolaszóval, amelyet Párkai Krisztina gyönyörködtető előadásban vitt közönség elé. Változatos a hangzásvilága, hangszíngazdagsága remekül érvényesült a nagylétszámú együttes előadásában.

A két ország nemzeti Himnuszát követően csendült fel, ősbemutatóként, majd Liszt Esz-dúr zongoraversenye következett, a karmester lányának, Kobajasi Ajanónak a szólójával. Az előadásból legfeljebb a szólóstának a zenekarral való „kommunikációját”, az alkalmanként már-már kamarazenei közvetlenséget hiányolhattuk, a zongorista rendkívüli felelősséggel játszotta szólamának azokat a részleteit is, amikor a legfontosabb zenei anyagot valamely zenekari szólam játszotta. Az együttes már-már túlzott udvariassággal kísért ilyenkor, ily módon a hangzás kohéziója gyengült.

Az eredetileg meghirdetett Bartók Tánctánc helyett a szünet után Brahms négy Magyar táncával folytatódott a műsor (sorrendjük: 1., 6., 4. és 5.), hatásosan érzékeltetve a hangszerezési effektusokat, remek formálással. Ezúttal ismét megbizonyosodhattunk arról, hogy ezek a gyakran ráadásszámként továbbnépszerűsített darabok korántsem csupán „encore”-funkcióra jogosultak. Hálás játszanivalók, de épp népszerűségük jelenti a veszélyt: önjáró sikerűnek tartva a darabokat, gyakran a felületességet elfedő hatásadás fordulatokkal szólaltatják meg őket. Most „átjött” a brahmsi szellemiség, s érezhetően a zenekari játékosok is felelősséget vállaltak szólalmukért.

Kodály zenekari remeke, a Galántai táncok méltó finálé volt: kidolgozott előadásban hallhattuk, magával ragadóan.

Kobajasiról nehéz elhinni, hogy 79 éves. Tehetségéhez és tudásához (a kotta nélkül dirigált művek alapos tudásáról a zenekari játékosok számára megbízható irányítása tanúskodik, hogy a zeneileg exponált pillanatokot előkészíti, a technikailag kényes belépésekre mindig odafigyel) az évtizedek során szerzett tapasztalata is

hozzájárul. Ezért van az, hogy gazdag mozdulatkészletből tudja kiválasztani azt a gesztust, amely egyértelmű a játékosok számára, s amellyel a legközvetlenebbül tudja átadni elképzeléseit. Éppen ezért teheti meg, hogy néha szinte „leáll”, hagyja játszani a hangszereket, hogy aztán a következő érzékeny pontban ismét koncentrálna a figyelmet. Neki sikerül az, elképesztően intenzív jelenlétéből is adódóan, hogy a halk dinamikát kérő, már-már rezdülésszámba menő mozdulatai is követhetőek legyenek. És megszokhatatlan az a csodálatos időkezelése, hogy miközben a játék szempontjából kényes részletekre ügyelve is mindig a nagyformát építi, rendre visszajelzéseket tud adni, azonnali elismeréssel nyugtázva a szép pillanatokot.

A két Himnusz, az üdvözlő (rövid) beszédek, valamint a műsor: összességében komplett-kerek élményt adott. Teljesnek éreztük ráadások nélkül is – és miután a kedves integetéssel búcsúzó zenekar távozott, meglepve tapasztaltuk a „pontos időt”. Hogy mindez alig két órát tartott, szünettel együtt...

Fedosov Júlia

Miskolci Szimfonikus Zenekar – 2019. április 28

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A zene három világa

Április 28-iki koncertjén a Miskolci Szimfonikus Zenekar Cser Ádám inspirált és inspiráló vezetése alatt mindvégig kiválóan játszott. A Felfedezések sorozat keretében illeszkedő estén elsőként Brandenburg Ádám diplomadarabját ismerhette meg a közönség. A nagyzenekari mű 2017-ben az Új Magyar Zenei Fórumon harmadik helyezést ért el, valamint elnyerte a Müpa különdíját, így került előadásra a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Sajnos, a visszafogott taps alapján úgy tűnik, a jelenlévők nem igen ismerték fel, milyen izgalmas darabbal, milyen ígéretes fiatal szerzővel is találtak szemben magukat. Mint a koncert előtti pódiumbeszélgetésből kiderült, a mű időtartama, apparátusa – vizsga-darabról lévén szó – eleve adott volt. A szerző azonban „racionális alkotónak” tartja magát, akire egy adott feladat keretei kifejezetten ösztönzőleg hatnak. És valóban figyelemre méltó, ami ezek a keretek között kibontakozott. A darab francia címét (Prières nocturnes – Éjjeli imádságok), mint Brandenburg Ádámtól megtudtuk, a francia iskola hangzásvilágával érzett rokonság miatt kapta. Fenyégető, sötét színeket, szorongó éjjeli imát hallunk, talán magában a Gecsemáné kertben, az Olajfák hegyén járunk. A hangszínekben, foltokban és felületekben gondolkodó, drámaian és arányosan felépített darab a legjobb kezekbe került.

Ahogy a beszélgetésben Cser Ádám elárulta, a műsor további részének megtervezésénél Rahmanyinov 2. és 3. valamint Sosztakovics 5. és 10. szimfóniája között kellett dönteni. Azzal, hogy mindkét esetben az utóbbira esett a választás, előadói szempontból a lehető legnehezebb variáció jött létre.

A végtelenül fiatal és végtelenül tehetséges szólista, Martín García García igazi mesterműnek nevezi Rahmanyinov 3. zongoraversenyét. Egy interjúban így nyilatkozik róla: „Mindig is félelemmel és csodálattal tekintettem a darabra, és én is úgy gondoltam, hogy ez a zene legmagasabb és legnehezebben megközelíthető hegycsúcsa.” Egy teljes évet töltött a mű tanulmányozásával, amelyet a legnagyobb kihívást jelentő koncertök között tartanak számon. A hegycsúcsot sikerült meghódítani. García játéka hol meghittén finom és érzékeny, hol mennydörgő, lehengerlő. Nagyon szerény dicséret lenne azt mondani, hogy a zenekar a szólista tökéletes partnere volt.

Sosztakovics megrázó és drámai 10. e-moll szimfóniája kétségkívül a koncert csúcspontja volt. Ahogy Cser Ádám fogalmazott, a 47 éves zeneszerző körül Sztálin halálával enyhült az elnyomás. A d-esz-c-h motívum révén végre ki tudta mondani a nevét, s ettől is vált igazán személyessé a darab. Az első tétel fantasztikusan nyomasztó atmoszféráját, feszültségét Cser és együttese félelmetesen felépítette. A zenekar játéka kiegyenlített, a klarinét, fuvola, fagott és piccolo szólók remekek voltak. A második tétel brutalitása, automata-szerű kíméletlensége után felemelően hatott a harmadik puha, meleg vonós hangja, a tizenkétszer felhangzó – egy Sosztakovics számára nagyon kedves nevet megjelenítő – nemes és szívbemarkoló kürt szóló. A zenekar egy pillanatra sem ejtette el a darabot. Az iszonytató, ugyanakkor groteszk és felszabadult negyedik tétel szüneteiben hatalmas, megilletődött és lenyűgözött csöndeklet lehetett hallani.

„A művészetben nincs semmi bagatell” –

Alan Walker könyve Hans von Bülowról

A 19. század legendás német zongoraművésze és egyik legnagyobb hatású karmestere, rettegett tanár, vitriolos tollú zenekritikus. Nem túlzás, ha a romantika korának egyik tipikus muzsikopolihisztor figuráját látjuk benne, aki Liszt Ferenc és Richard Wagner mellett többek között Berlioz, Brahms, Richard Strauss és Mahler életében is fontos szerepet töltött be, tevékenysége egész Európában, sőt, a tengeren túl is az igényes, kottahű interpretáció biztosítéka volt.

Ha a kedves Olvasó nem találta volna ki, hogy Hans von Bülow-ról¹ van szó, még véletlenül se szégyenkezzen: a német nyelvű irodalom meglepően szűkös, az angol-kanadai zenetörténész, Alan Walker 2010-ben publikált monográfiája előtt pedig senki nem írt részletes és mélyrehatóan alapos angol nyelvű életrajzot Bülow-ról. A Rózsavölgyi Kiadónak köszönhetően immár magyarul is olvashatjuk Walker könyvét, mely bevallottan – kissé profánul fogalmazva – a szerző három kötetes Liszt-monográfiájának „mellékterméke”. Walker először a Lisztről írott nagyszabású munka írásakor figyelt fel Bülow munkásságára, aki ezer szállal kötődött a Mesterhez. Bülow Wagner Lohengrinjének Liszt-vezényelte ősbemutatóját hallva (1850. augusztus 28. – Weimar) határozta el, hogy édesapja akarata ellenére mégsem jogász lesz, hanem a zenének szenteli életét. Hogy szülei valamelyest megnyugodjanak lázadó fiukat

illetően, Wagner és Liszt is biztosította a Bülow-családot, hogy gyermekük kivételes zenei tehetséggel megáldott. (Ekkor még senki nem sejtette, hogy a protezsált jövőbeni életében milyen összetett, semmiképpen sem szokványos szerepet játszik majd a két ajánló.) A reményteljes ifjú hamarosan Weimarba költözött, hogy Lisztnél tanuljon. Néhány hónap elteltével immár kész zongoraművészként hagyta el a weimari Liszt-műhelyt, és mestere segítségével megkezdte első nemzetközi koncertkörútját Németország, Ausztria és Magyarország hangversenytermeiben. Pesten óriási sikert aratott, nem csoda, ha az első, sikeres benyomásnak köszönhetően többször is visszatért Magyarországra.

Ezt követően – élete végéig – páratlan zongoraművészi pályával dicsekedhetett: saját kortársai közül csak Carl Tausig és Anton Rubinstein ért fel hozzá hasonlatos magaslatokra (mivel – ahogy arra Walker rámutat – Liszt ereje teljében, 1847-ben visszavonult a pódiumtól). Előadói munkásságának jelentőségét némiképp sejt

¹ Hans von Bülow 1830. január 8-án született Drezdában és 1894. február 12-én halt meg Kairóban.